

29.04.-03.05.2024

Українська література

ТЕМА.

М.Вороний – “ідеолог” модернізації української літератури. Його творчість – перша декларація ідей і форм символізму. Зміст і художні особливості поезії М.Вороного «Іванові Франкові».

План

1. Життєвий шлях Миколи Вороного.
2. Творчість і багатогранна діяльність митця.
3. Мотив необхідності для поета бути “цілим чоловіком” у поезії “Іванові Франкові”).

Микола Вороний... Що ми знаємо про цього одного з найталановитіших українських поетів кінця ХІХ – поч. ХХ століття, критика, перекладача, актора, журналіста, чиє ім'я міцно вписане в історію нової української літератури, а сама творчість стала явищем високої художньої цінності?

Знаємо не так уже й багато. Він творив на зламі двох епох. Ні лещата царської цензури, ні суховії пролетарської критики не змогли перепинити чистий струмок його досконалої лірики.

Палітра Миколи Вороного різнобарвна і водночас гармонійна, як злагоджений оркестр. Вона відтворює найрізноманітніші людські почуття.

Народився майбутній поет 24 листопада (6 грудня) 1871 року на Катеринославщині в родині ремісника. Дитинство минало на околиці Харкова, куди через пів року після народження хлопчика переїхали батьки. У характері підлітка поєднувалися бунтівливість батька, що вів свій рід від прадіда гайдамаки, і зваженість матері, предком якої був ректор Києво-Могилянської академії П.Колачинський. Після закінчення школи Микола вчився у Харкові, а потім у Ростові-на-Дону, спочатку в реальному училищі, пізніше в гімназії, де й почав писати вірші. Захоплювався європейською і російською літературою. Найсильніше враження на нього справили заборонені твори Шевченка. Поглибили національну самосвідомість юнака вистави театру М.Кропивницького. Разом з іншими гімназистами Вороний Організував у Ростові-на-Дону «Українську громаду», що й спричинило дошкульні переслідування, які закінчилися заборонаю вступати до університету й перебувати в столицях та університетських містах.

Саме через це юнак змушений був виїхати з Росії. Спочатку він навчається у Віденському, а потім у Львівському університетах, зближується з Іваном Франком, якого вважає велетнем думки, а вплив його на себе – колосальний. У Львові стає членом редколегії журналу «Житє і слово», деякий час працює режисером театру «Руська бесіда». Однак вплив на молодого поета мають не тільки І.Франко та його однодумці, а й французькі символісти Бодлер та Мореас, німецькі філософи-ідеалісти Шеллінг, Шопенгауер, Шлейєрмахер.

У 1897 році Вороний переїжджає на Східну Україну, де протягом чотирьох років веде життя актора українських, а часом російських театральних труп, проголошує гасло «Чистого мистецтва» в українській літературі, хоч у власних поетичних творах не дотримується його.

У 1901 році він поступає на службу – працює в Катеринограді, Харкові, Одесі.

Навесні 1903 року Микола Вороний прибуває до Києва на з'їзд громадівців як делегат Одеської «Старої громади» і тут знайомиться з Вірою Миколаївною Вербицькою. Після цієї зустрічі душа поета співала «гімн щасливого кохання».

Незабаром закохані побралися й поселилися в Чернігові. Однак тихого сімейного життя, якого Микола Вороний так прагнув під час акторських мандрів, не вийшло. Уже через рік сім'я розпалася. Душевна рана від розриву з дружиною не гоїлася ще й через те, що з нею лишився улюблений син Марко.

«Тоді ж, доведений до розпачу, - читаємо в листі до О.І.Білецького, - я хотів позбавити себе життя: розпалив грубу і затулив комин, а сам положився спати; коли чад наповнив хату і став душити мене, я в кошмарі почув крик дитини, мого малого синка, що лишився при жінці. Якась сила підхопила мене, штовхнула в двері, що не були щільно зачинені, і я впав на сніг, де пролежав довго, доки не стямився, після чого освіжив хату. Це коштувало мені гарячки і перестуди».

Пізніше трагедія поетового нещасливого кохання вилилась у віршовані цикли «За брамою раю», «Разок намиста» та в окремі поетичні шедеври, сповнені невимовного болю, відчаю, глибокого страждання і водночас віри в силу світлого людського почуття.

З 1910 року поет оселяється в Києві, видає перші збірки своїх віршів «Ліричні поезії», «В сьайві мрій», працює в театрі М.Садовського, пише рецензії на театральні вистави, статті про театр і драматургію. Тут застає його звістка про Лютневу революцію 1917 року в Петрограді, яку поет гаряче привітав. Саме в цей час він створив глибоко-патріотичний вірш «За Україну!», який став справжнім народним гімном борців за волю Батьківщини.

Поет щиро повірив гаслам Лютневої революції, яка захопила його масовим ентузіазмом, свободою слова і передовсім зняла заборону з рідної української мови. Однак ейфорія тривала недовго. Жовтневі події 1917 року розкололи світ навпіл. Насильство, кривава вакханалія громадянської війни, безневинна кров тисяч і тисяч простих людей справили на поета гнітюче враження.

Розчарувавшись у революційній дійсності, поет емігрував за кордон. Жив у Варшаві, де зблизився з польськими письменниками. Але весь час стежив за подіями, що відбувалися в Україні. Звідти приходили невтішні й суперечливі вісті. Однак там була його Вітчизна. Коли глибока туга за рідним краєм стала нестерпною, поет навесні 1926 року повернувся в Україну.

Те, що він побачив на рідній землі, глибоко вразило. Невдовзі над Вороним, як і над більшістю відомих культурних діячів України, збираються чорні хмари сталінського терору. Йому нагадали і «буржуазно-естецьку» творчість, і святкування 25-річного ювілею своєї літературно-мистецької діяльності в 1919 році з Петлюрою («гетьман української поезії з гетьманом української армії»).

На початку 30-х років поета виселили з Києва і засудили на 3 роки концтаборів. Тяжкі фізичні страждання підсилювалися невимовною тугою за рідними.

Вороному довелося пройти всі торттури, уготовані сталінською пекельною машиною. Йому інкримінували відступництво, шпигунство, а його творчість класифікували як націоналістичну вилазку класового ворога, білоемігранта (проте саме Вороний переклав українською революційно-партійний гімн «Інтернаціонал» і «Марсельезу»).

Історія не зафіксувала точних відомостей про останні дні поета. Страдницька дорога Вороного завершилася двома страшними папірцями – вирокami слідчих органів. Нелюдськи жорстокий суд було виконано 7 червня 1938 року. Сам того не відаючи, він пережив свого улюбленого сина майже на рік. Велику роль у пом'якшенні несправедливого вироку Вороному відіграло клопотання його сина Марка – відомого дитячого поета, що працював у Москві й спеціально приїхав до Києва. Допомога батькові коштувала синові дорого. Його заарештували, згодом засудили до семи років виправно-трудоx таборів і заслали в місто Кем біля Соловецьких островів, звідки він уже не повернувся - був розстріляний у жовтні 1937-го.

Микола Вороний був посмертно реабілітований аж двічі. Та чи спокутуємо ми цим той страшний гріх розправи над безневинним? Хто відшкодує народові втрату найкращих його дітей? Який суддя покарає злочинців?

Микола Вороний повернувся до нас. Живе, вивчається в школі його поезія, звучить музика на його слова, адже найкращі українські композитори – М.Леонтович, Я.Степовий, а найбільше М.Лисенко – клали на музику його прекрасну лірику.

Мотиви творчості М.Вороного

Роль поета і поезії в суспільному житті	Оптимізм, віра у свій народ, його світле майбутнє	Палка любов до України	Уславлення самовідданих борців за свободу, мужніх, відважних людей	Інтимна лірика
---	---	------------------------	--	----------------

«Іванові Франкові» «На Тарасовій»	«Дівчині» «Гей, хто має міць» «Коли ти	«За Україну» «Краю мій рідний» «Євшан-	«Молодий патріот» «Старим патріотам»	«На скелі» «Нічого, нічого...» «Ні, не
--------------------------------------	--	--	---	--

горі» «Пам'яті Миколи Лисенка»	любиш рідний край»	зілля»		забув»
---	-----------------------	--------	--	--------

Вірш “Іванові Франкові” є відповіддю на «Вступ» І. Франка до теми «Лісова ідилія», присвяченої М. Вороному.

М. Вороний “Іванові Франкові”

Аналіз вірша

Автор – Микола Вороний

Рік написання – 1902

Жанр: громадянська лірика

Тема вірша “Іванові Франкові”: Думки й переконання поета з приводу творення справжньої літератури

Ідея вірша “Іванові Франкові”: Показати, що автор не відмовляється висвітлювати проблеми суспільства, але при цьому хоче “бути цілим чоловіком”, тобто у гармонії з собою.

Головна думка – «Моя девіза – йти за віком
І бути цілим чоловіком!»

Настрій – У вірші переважають дружні почуття, довірливий настрій, поет спростовує критичні зауваження свого наставника і порадирика.

Віршовий розмір – Чотиристопний ямб

Римування – суміжне.

Художні засоби твору

епітети: високі думи, щирі почуття, святоблива ліра, байдужим життям, таємничими чарами, скажений шал, невгамовне сумління, велетень могучий, меч блискучий, страшні удари, нікчемний крам;

оксиморон: І паперовими мечами\ Вимахують над головами

метафори – Відбилися зорі у воді, / Летять до хмар тумани

уособлення: «душа бажає скинути пута», бажає «схопитись і злетіти вгору»;

порівняння: влучна, як з неба блискавиця; стоять, немовби теж до бою; зав'януть, як без сонця квіти.

риторичні оклики: “Нехай ідуть всі ті нездари на торговиці та базари!”, “Моя девіза: йти за віком і бути цілим чоловіком!”

звертання: мій учителю і друже; о, друже мій; мій славний друже.

риторичні запитання: Чи все ж те розумом збагнути, / Що дасться серцеві відчути? І чи можливо без утрати / Свобідний творчий дух скувати?
протиставлення: велетень-гнобитель/геній-визволитель.

Вірш написаний у формі послання, яке має конкретного адресата, але, безперечно, може бути адресоване й ширшій аудиторії. Розпочинається послання зверненням до І. Франка як до учителя й друга. Саме йому М. Вороний адресує власне розуміння завдань творчості. Цей вірш є своєрідною віршованою відповіддю на «Послання» І. Франка до поета-Вороного (яке вміщено у вступі до поеми «Лісова ідилія»). І. Франко вважав, що митець стає борцем і агітатором у годину соціальних катастроф, тому предметом його творчості мають бути соціальні конфлікти. Але ж він не відмовляється й від інших естетик світобачення, тричі підкреслюючи положення про щирість митця. Франко впевнений, що обмеження творчості тільки якимось одним принципом є глухим кутом для митця.

На початку поезії М. Вороний подає епіграф, узятий із творчості Ш. Бодлера: «Предметом поезії є вона сама, а не дійсність». Поет наголошує, що життя йому не байдуже, але він розуміє, що життя має дві рівні сили, одна з яких «велетень-гнобитель» (уособлення сили інстинкту вирішувати суперечки кровопролиттям), а друга — «геній-визволитель» (духовна міць, яка повинна стати основою життя). Незаперечна заслуга М. Вороного в тому, що в цій поезії поет вперше ставить питання про необхідність позбавити літературу від «фарисеїв», тобто графоманів, які «стають, немовби теж до бою, \ А справді для пихи своєї \ З порожнім серцем фарисеї \ І паперовими мечами \ Вимахують над головами».

Погоджуючись із І. Франком у необхідності битися, М. Вороний водночас наголошує, що якщо повсякчас битись, то «серце може озлобитись». У запалі полеміки поет питає адресата: «Чи все ж те розумом збагнути, \ Що дасться серцеві відчути? І чи можливо без утрати \ Свобідний творчий дух скувати? \ І хто Поезію-царицю Посміє кинуть у в'язницю?»

Не можна увесь час боротися, від цього серце озлоблюється, черствіє. Тому звернення до вільної поезії — це «не дурниці», це душі відрода, «найкращий скарб душі». Ніщо поетові не чуже, він іде «за віком», залишаючись при цьому цільною, гармонійною натурою.

М. Вороний наголошує, що як поет він вільний у своєму виборі, адже творчість не знає перепон. Виразником духовного є Поезія (тобто мистецтво в найширшому розумінні), тому вона повинна бути первинною. Поет покликаний доносити до загалу духовне. Митець переконаний, що людина і людство повинні постійно вдосконалюватися, що з часом духовні ідеали повинні стати пріоритетними.

У кінці поезії М. Вороний виголошує своє творче кредо: «Моя девіза: йти за віком І бути цілим чоловіком!». У цілому митець погоджується з опонентом у тому, що поет вільний обирати предмет творчості, аби тільки б його бачення було ширше. Тому М. Вороний «іде за віком» (тобто не

відмовляється від важливості висвітлювати актуальні, злободенні проблеми суспільства), але найголовнішим для нього є при цьому зберегти свою «цілість», тобто внутрішню гармонію.

Література.

<https://pidruchnyk.com.ua/392-ukrayinska-literatura-avramenko-paharenko-10-klas.html>

Відеопосилання.

1. <https://www.youtube.com/watch?v=c0G-pZWvsac>
2. <https://www.youtube.com/watch?v=vvJpoVi9iTg>

Домашнє завдання.

1. С. 229-234– конспект (опрацювання матеріалу підручника).
2. Скласти хронологічну таблицю життєвого і творчого шляху М.Вороного.